

NAŠA NOVA MARIOLOGIJA

Antun Weissgerber, *Evo ti Majke!*, Marijanska razmatranja, Zagreb, 1987.

Ratko Perić

Statističari kažu da je u posljednjih stotinu godina, točnije od 1850. do II. vatikanskog sabora, napisano više od stotinu tisuća knjiga o Blaženoj Djevici Mariji. I na hrvatskom jezičnom području objavljen je značajan broj rasprava i razmatranja o Gospi, od Bujanovićeve »Mariologije« 1899. do Brajčićeva teološkog komentara *Lumen Gentium, Osmo poglavlje*, 1981. godine. Evo, u ovoj Marijanskoj godini odbario nas je svojom mariološkom knjigom hrvatski isusovac mr. Antun Weissgerber, profesor na interdijecezanskoj Filozofsko-teološkoj školi u Sarajevu. Ovo je, bez sumnje, jedna od najpreglednijih mariologija na hrvatskom jeziku.

Knjiga je razrađena u četiri dijela: *Marija u Božjoj zamisli* (s. 9—28) u *povijesti spasenja* (29—224), u *vjeri Crkve* (225—371) i u *štovanju kršćana* (373—430). Slijede Kratice, popis Papinskih dokumenata o Mariji, Literatura, Sadržaj. Već iz samih naslova uočljiva su četiri sveobuhvatna vidika o Gospi: božanski nacrt, biblijsko-povijesni Marijin životopis, dogmatsko-teološka nauka Crkve o Djevici i liturgijsko-pobožno čašćenje Marijino. Struktura je autorova pisanja klasična: u sva četiri dijela držao se je rasporeda o pojedinih vjersko-teološkim istinama o Gospi, posežući za biblijskim izvorom, za svetootačkom predajom, za teološkim domišljajima, navodeći dokumente redovitog i svečanog crkvenog učiteljstva i promatrajući sve u svjetlu mariologije II. vatikanskog sabora.

Poznato je da se u nauci o Mariji, kao možda ni u jednoj drugoj teološkoj grani, stručnjake svrstava u tzv. maksimaliste ili pretjerance i tzv. minimaliste ili skućenjake. I prilično je teško probijati se zlatnom sredinom ne dodajući ništa fantastično i ne oduzimajući ništa fanatično od autentične crkvene nauke. Autor nastoji slijediti srednji put (v. 235—240). On nije hladni iznositelj povijesnih mnijenja i crkvenog vjerovanja nego zauzeti i ponekad zanosni proučavatelj i razmišljač nad pojedinim marijanskim istinama. Znamo da u Katoličkoj Crkvi postoje četiri dogmatske činjenice (*de fide definita*) o Mariji: Bogorodica (431. g.), Uvijek Djeвица (649), Bezgrešna (1854), Uznesena (1950). A ima više istina koje su teološki dobro utemeljene: Posrednica, Supatnica, Kraljica svemira, Majka Crkve itd. Autor nastoji objektivno iznijeti različita mišljenja naglašavajući što je nužno i važno za vjerovanje o Mariji. Ne ustručava se, kad je posrijedi teološko raspravljanje, zauzeti svoje osobno stanovište, odnosno izjasniti se za određeno rješenje koje smatra crkvenim i teološki utemeljenim.

Evo i nekih primjedbi ili pitanja u onome gdje je raspravljanje slobodno. Knjiga bi dobila na još većoj znanstvenoj vrijednosti da je autorovo citiranje ujednačeno. Članci ili knjige uvijek se navode u samom tekstu, što bi bilo zgodnije da je ispod. Ponekad samo s inicijalima i stranicama. Navodeći svetootačku predaju pisac je više puta protegne sve do 13. stoljeća i dalje. Bilo bi bolje da je stavljen podnaslov: Svetootačka predaja i teološka mišljenja. Ima problema u Marijinu životu koji se rješavaju na različite načine. Recimo onaj odsjek o Marijinim zarukama s Josipom i o Marijinu zavjetu djevičanstva (s. 47—55), ili *Marijina šutnja u Josipovoj tjeskobi* (106—113). Dok sam to čitao, ovo mi je padalo na pamet: Ako su se te dvije duše, Marijina i Josipova, savršeno sporazumijevale u shvaćanju djevičanstva privatno položenog i zaruka javno učinjenih, kako Josip nije smogao snage da s Marijom odgovorno porazgovori o njezinoj zagonetnoj trudnoći kad se vratila od Elizabete? »Josip joj ne bi smio otkrpe vjerovati, to bi bilo nerazborito«, veli pisac (108). Ali to mi se ne čini posve u skladu s onom rečenicom (s. 53) da su se oni susreli i savršeno slagali u »istoj idealnoj ljubavi i shvaćanju«. Kad

su se tako shvaćali i voljeli, zašto nisu mogli otvoreno, oči u oči, porazgovoriti o tom nenadnom začecu? Osim toga, moram priznati da uvijek ostanem zbunjen kad propovijedam da je Josip bio muž »pravedan« (Mt 1, 19), pa je htio Mariju potajice otpustiti je je javno ne sramoti, Mariju otpustiti u takvu stanju značilo bi prepustiti je zlobnim očima i još zlobnijim jezicima, i tek bi to bila prava sramota, i kamenovanje. A i sam pisac, pošto je pokušao obrazložiti cio tekst uživljujući se u Josipovu tjeskobu, ipak njegovo rješenje naziva »kržljavim« (110). Da Duh Sveti nije intervenirao, malo bi pomogle ljudske »pravednosti«.

Previše me ne uvjerava ni autorova rečenica da je Marija odlučila izbaviti mladence iz nevolje u Kani zamolivši Isusa da im čudesno pribavi vina: »Dakako, ne novcem koji Isus nema, nego čudom, u što Marija vjeruje jer zna tko je Isus« (s 159, vidi 258). Ne znam kako je Marija mogla računati na čudo kad je to bilo *prvo* Isusovo čudo. Marija je mogla sasvim naravno pretpostaviti da će se Isus nekako snaći: učenici su s njime, poznaje ljude u mjestu, riješit će se problem na naravnom planu. Saborska je rečenica o tome izbjele teološka opredjeljenja (LG, 58).

Je li piscu, koji je vrlo osjetljiv na moralne likove, izmaklo ili baš misli da je Davidova Batšeba (s. 241), odnosno Bersabeja (s. 325), prikladna usporedba s Gospom? Meni se čini da je Batšeba-Bersabeja jedna od onih »harufa« — da upotrijebim izraz autorov sa str. 68 — koja ne zaostaje previše za jednom Rahabom ili Judinom Tamarom.

Međutim, ima jedna ozbiljnija točka kod koje se valja zaustaviti: pitanje *Suotkupiteljice*. *Terminološki*: Autor od početka do kraja, točnije od s. 26. do 416. mirno i ustrajno upotrebljava izraz *Suotkupiteljica*. Donosi povijesni pregled tog izraza i naučavanja (s. 291—296). Nema toga pojma ni u redovitom ni u svečanom naučavanju rimskih Papa. Jedini papa koji je, prema Weisgerberu (s. 295), upotrijebio taj izraz, i to u jednoj molitvi, bio je Pio XI. 1935. godine. II vatikanski ispustio ga je gdje se očekivalo da mu je mjesto (LG, 58), i gdje se nabrajaju slični pojmovi: Odvjetnica, Pomoćnica, Pomaćica, Posrednica (LG, 62). Ni Pavao VI. u *Marialis cultus* 1974, ni Ivan Pavao II. u enciklici *Redemptoris Mater* 1987. ne služe se tim izrazom, čak ni u stilističke svrhe. Kad se čuje izraz *Suotkupiteljica*, onda se može steći dojam da je u njemu nešto tako aktivno, objektivno, sa suradničkim doprinosom koji manjka Otkupitelju. Kao da je Otkupiteljevo djelo nepotpuno i nesavršeno, pa mu treba doprinos *Suotkupiteljice*. Upravo zbog te svoje dvoznačnosti ni Koncil ni Pape ne služe se tim izrazom. *Teološki*: Autor navodi i svetopisamsku nauku da je jedan »Posrednik između Boga i ljudi, čovjek — Krist Isus« (1 Tim 2, 5), i koncilsku nauku po kojoj se »ništa ne oduzima niti dodaje dostojanstvu i moći Krista, jedinoga Posrednika« (LG, 62). I sam će autor na više mjesta istaknuti: »Ništa ne nedostaje Kristovoj zaslugi u objektivnoj vrijednosti neizmjerja božanske Osobe« (s. 298); odnosno: »Marijinim priključenjem Isusovoj žrtvi nije »Kristova žrtva porasla u cijeni« (298—9), i Marijino sudioništvo »nije izvor objektivnog zasluživanja milosti za sve« (s. 299); i: »Nije Marija nužna za vrijednost otkupljenja pred Bogom« (302). Unatoč tim jasnim rečenicama pisac će se u teološkom zaključivanju ovako izraziti: »Marija je, sigurno, zasluživala milosnu obnovu svijeta na razini objektivnog otkupljenja prikazujući Krista u času golgotske žrtve« (301). Ili: »Ona s Kristom spada u zasluživanje milosti na izvoru spasenja« (302). A prije toga govori o »Marijinu doprinosu činu otkupljenja« (296). Sam autor pošteno ističe da su teološke rasprave o ovom problemu »mučne i zapetljane« (301). On se neće ljutiti ako kažem da u njegovim rečenicama ima nešto maksimalističkoga, možda iz bojazni da ne bude ubrojen među minimaliste. Moram priznati da mi se pomakne katolički tlak kad pročitam frazu jednog Pseudo-Alberta: »Tim jedinim prinosom najdovoljnije i najuzvišenije žrtve Ona je pomirila Boga s cijelim ljudskim rodom« (s. 293). Autor to, doduše, samo navodi, ne komentira. Svaki pravi i zdravi katolik prizna da je Bog dao Gospi posebno mjesto u povijesti spasenja. Nitko je u tome ne može ni stići ni prestići. Crkva joj, da ne bude nikakve zabune, ne daje naslova *Suotkupiteljica*. Teološka su domišljanja i rječnik nešto drugo: proučavanje,

istraživanje, naprezanje da se tajanstvena stvarnost pretoči u pristupačne izraze.

Weissgerberova mariologija pisana je s jezične strane privlačno i tečno, s biblijske bogato, s teološke razgovjetno, s povijesne pregledno, s crkvene vjerno. Ponegdje je ponešto poetski ili čak romansirano, ali redovno u duhu Sv. pisma ili otačke predaje ili barem ozbiljne vjerojatnosti. Tu će čitatelji, osobito zainteresirane duhovne osobe, pročitati mnoge stvari koje se na drugim stranicama ne mogu naći na jednom mjestu. Poseban čar knjizi daju uvodi u poglavlja, konkretna pouka i primjena te pojedini izleti u umjesne osvrtne na duhovni i kršćanski život. Po tom knjiga odaje ne samo solidnog mariologa nego i iskrenog Marijina štovatelja i višestruko korisnog duhovnog pisca.

TOPOGRAFIJA KARLOVAČKE VOJNE KRAJINE

Franjo Julije Fras: »Topografija Karlovačke vojne krajine — Mjestopis iz 1835. godine, Biblioteka »Ličke župe«, Gospić, 1988, u prijevodu prof. Zlate Derossi.

Nikola Bićanić

U Gospiću je 24. ožujka ove godine, javnosti svečano predstavljena knjiga Julija Frasa *Topografija Karlovačke vojne krajine — Mjestopis iz 1835. godine*, u sjajnom prijevodu prof. Zlate Derossi. Time se je ujedno prvi put našoj književnoj i znanstvenoj javnosti predstavila i Biblioteka »Ličke župe« koju je pokrenuo gospićki župnik i dekan Mate Pavlić, a kojoj je svrha da smogne snage i sredstava da objavljuje znamenitija literarna i znanstvena djela.

Puno ime autora je Franz de Paula Julius Fras; o njemu se danas malo zna, tek da je živio od 1794. do 1868, te da je bio član nekoliko ondašnjih učevnih društava, da je bio ravnatelj svih škola na području Karlovačkog generalata u razdoblju od 1822. do 1849. godine i da se, umirovljen 1849, pokukao u Vransko u Štajerskoj, gdje je i umro 1868. godine. Zna se i to da se Julije Fras istakao kao značajan pisac rasprava iz područja školstva i odgoja, te da je, među ostalim, napisao i »Naputak za opetovnice« (na hrvatskom, 1828. g.), »Naputak za više učiteljske tečajeve u Rakovcu i Mitrovici« (na hrvatskom, 1843. g.), »Upute za uspješno vodenje učiteljske službe u Karlovačkoj vojnoj krajini« (na njemačkom, 1824. g.), »Prve osnove voćarstva za upotrebu seoskog mladeži« (na njemačkom, 1830. g.), itd. Bilo bi, dakako, naporno ali i vrlo zanimljivo i vrijedno pozabaviti se životom ovog vrijednog prosvjetara i njegovim djelom, u kojemu bi se moglo naći dosta misli značajnih za povijesni tijek naše teorije o odgoju.

Frasova »Topografija Karlovačke vojne krajine« prvi put je izašla u njemačkoj gotici u Zagrebu 1835. i od tada je medaš i klasik u okvirima hrvatske historiografije, pouzdan orijentir i udžbenik iz kojega do značajnih podataka dolaze svi koji se zanimaju za probleme našega dijela Vojne krajine. Kao ravnatelj svih škola na širokom području od Karlovca, preko Slunja, Ogulina, Gospića, Gračaca, do Senja i Karlobaga Julije Fras je po službenoj dužnosti, a vršio ju je besprijeorno, u više navrata pohodio te krajeve, prikupljao podatke, bilježio činjenice, pa je to svoje iskustvo, upotpunjeno još i podacima iz Hietzingerove *Statistike*, Vitezovićeve *Kronike* te iz djela Valvasora i Ratkaja, objavio kad je doraslo do knjige i tako, iako sin drugih krajeva, učinio ono što je za našu znanost od neprocjenjivoga značenja. U Frasovu djelu, koje zahvaljujući »Ličkim župama«, prvi put sada cjelovito izlazi na hrvatskom jeziku, naći će zanimljive i vrijedne podatke povjesničar i arheolog, etnolog i speleolog, istraživač politike, kao i istraživač prosvjetnih i crkvenih pitanja u ovom dijelu naše domovine, u vremenu koje još do kraja nije ispitano. Upravo zbog toga i jest *Topografija* Julija Frasa medaš i klasik i u našoj historiografiji nezaobilazno djelo.